

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-613-3-32>

PROBLEMS OF LAND RIGHTS IMPLEMENTATION IN CONDITIONS OF MINE CONTAMINATION OF TERRITORIES

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ МІННОГО ЗАБРУДНЕННЯ ТЕРИТОРІЙ

Ilkiv N. V.

*Candidate of Law Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Economic-Legal Disciplines
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Ільків Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-
правових дисциплін
Львівський державний університет
внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Одним з базових принципів міжнародної політики, закріпленим у Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибірккову дію, є заборона застосування методів або засобів ведення війни, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкомасштабної довготермінової і серйозної шкоди природному середовищу. Однак російська федерація всупереч усім міжнародним імперативам, своїм повномасштабним воєнним вторгненням в Україну спричинила забруднення значної частини земельного фонду України вибухонебезпечними предметами, наслідки якого можуть бути катастрофічними для довкілля. У Національній стратегії протимінної діяльності на період до 2033 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 № 616-р, вказується, що на сьогодні внаслідок збройної агресії рф Україна набула статусу однієї з найбільш забруднених вибухонебезпечними предметами країн світу. Це призводить до виникнення правових та екологічних ризиків для подальшого використання земель, й зумовлює істотні обмеження у реалізації речових прав на земельні ділянки. Проблематика права власності на землю набуває критичного значення в умовах мінного забруднення територій, де обмеження доступу до земельних ділянок може тривати десятиліттями, суттєво впливаючи на правовий статус землевласників. Будь-яке рішення щодо обмеження або очищення територій від вибухонебезпечних предметів безпосередньо корелює з питанням права власності на землю, оскільки втручання у процеси доступу, користування чи розпорядження земельними ділянками вимагає

юридичного обґрунтування та забезпечення балансу між гарантіями права власності й необхідністю усунення загроз для безпеки населення. [1, с.23] У контексті протимінної діяльності принцип неприпустимості завдання шкоди людині та суспільству, закріплений у ч.3 ст.13 Конституції України, набуває правозастосовного значення, визначаючи необхідність активного втручання відповідних органів у механізм зменшення ризиків, пов'язаних з мінним забрудненням територій.

Як вдало зазначає Т.Г. Попович, з огляду на імперативний характер норм земельного законодавства, діяльність суб'єктів, відповідальних за розмінування, не може залишатися в межах абсолютної нейтральності, оскільки їхні оперативні рішення безпосередньо впливають на рівень безпеки населення та екологічний стан мінно забруднених територій. У цьому контексті втручання в право власності на землю у межах заходів протимінної діяльності набуває доктринального обґрунтування та має бути визначене як складова механізму реалізації конституційних гарантій безпеки [2, с.111].

Земельний кодекс України визначає правові засади рекультивації земельних ділянок, що постраждали від техногенного забруднення, однак не регулює питання реалізації прав землевласників у разі вибухонебезпечного ураження ґрунтів. Своєю чергою, Закон України від 06.12.2018 №2642-VIII «Про протимінну діяльність в Україні» регулюючи організаційні та правові засади проведення гуманітарного розмінування, встановлює компетенцію органів державної влади у зазначеній сфері, а визначає особливості державного регулювання та управління у сфері протимінної діяльності, також оминаючи питання захисту прав суб'єктів, земельні ділянки яких постраждали внаслідок бойових дій. З огляду на необхідність забезпечення правової визначеності та відновлення земельних правовідносин у повоєнний період, архіважливою є робота з розробки чіткого механізму реалізації прав власності на земельні ділянки, що зазнали мінування.

Фахівцями слушно акцентується увага на неповноті чинних нормативно-правових актів та важливості розроблення нових правових механізмів, що забезпечать порядок вилучення забруднених земель у державну власність для їхнього довготривалого відновлення з відповідною компенсацією землевласникам на період перебування забруднених земель у державній власності; механізмів регулювання земельних відносин щодо компенсацій власникам чи орендарям земельних ділянок внаслідок обмежень щодо їх використання; механізмів гарантії прав власників землі, якщо її вилучать або тимчасово законсервують. [3] Відсутність законодавчо визначеного механізму реалізації прав власності на земельні ділянки, що зазнали мінування, ускладнює правозастосовну практику та створює перешкоди для ефективного захисту земельних прав.

Особливої актуальності в умовах війни набуває проблема обліку замінованих земельних ділянок. Попри те, що ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку зміни цільового призначення земельних ділянок для залучення інвестицій з метою швидкої відбудови України» від 6 лютого 2024 р. став підставою створення реєстру територій, забруднених/імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами, наразі констатуємо відсутність централізованої, достовірної та постійно оновлюваної інформації про забруднені вибухонебезпечними предметами території, що створює значні ризики для усіх сфер суспільного життя. Відзначаючи важливість віднесення до повноважень центру гуманітарного розмінування електронної інформаційної взаємодії з Державним земельним кадастром щодо надання відомостей про земельні ділянки, забруднені вибухонебезпечними предметами/очищені від вибухонебезпечних предметів, створення такої бази буде ефективним лише за умови співпраці не лише між суб'єктами владних повноважень, операторами з гуманітарного розмінування, але й волонтерськими організаціями і міжнародними партнерами.

Література:

1. Ільків Н.В., Афтанасів В.М. Перспективи правового регулювання механізму поновлення права власності та користування земельними ділянками після розмінування у повоєнній перспективі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип.3. част.2. С.22-26. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.2>
2. Попович Т.Г. Розмінування приватних земель: приватно-публічні питання землекористування. *Сучасні виклики для приватного права України: європеїзація, діджиталізація, війна: збірник наук. праць за результатами Другої Всеукраїнської наук.-практ. конф. (13 грудня 2024 р., Київ-Хмельницький)*. Київ: НДППіП імені акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2024. С. 106-112.
3. Баландіна С. Чи існує правове зобов'язання ліквідації забруднення навколишнього середовища внаслідок військових дій? URL: <https://unba.org.ua/publications/8607-chi-isnue-pravove-zobov'yazannya-likvidacii-zabrudnennya-navkolishn-ogo-seredovisha-vnaslidok-vijs-kovih-dii.html>